

застосування кримінального законодавства. Особливу увагу слід приділяти чіткому визначенню ознак складу кримінального правопорушення, правильному встановленню моменту його закінчення, а також відмежуванню крадіжки від суміжних складів кримінальних правопорушень. Це сприятиме забезпеченню законності, справедливості та ефективності кримінального судочинства в Україні.

Список використаних джерел

1. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична. Вип. 43/2024.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 5 квіт. 2001 р.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. П. П. Андрушка. Київ : Юрінком Інтер, 2020.
4. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник. Київ : Алерта, 2013. 316 с.
5. Кваліфікація злочинів : навчальний посібник / за ред. О. О. Дудорова, С. О. Письменського. Київ : Істина, 2010. 430 с.
6. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навч. посібник / за ред. В. В. Коваленка. Київ : Атіка, 2011. 648 с.

Марченко Карина Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Дорошук Ніна Олександрівна,
професор кафедри теорії, історії
та філософії права Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент

ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В ПРАВОВИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні глобальні та регіональні безпекові виклики, зокрема повномасштабна збройна агресія проти України, зумовлюють необхідність глибокого наукового осмислення ролі військового права та особливостей функціонування державного управління в умовах

воєнного стану. У таких умовах відбувається трансформація не лише правової системи, а й усієї моделі державної влади, що потребує чіткого нормативного регулювання та ефективних механізмів реалізації управлінських рішень.

Військове право виступає ключовою складовою правової системи держави, оскільки воно регулює суспільні відносини у сфері оборони, національної безпеки, військової служби та діяльності військових формувань. У сучасних наукових підходах військове право розглядається як комплексна галузь, яка інтегрує норми різних галузей права з метою забезпечення ефективного функціонування сектору безпеки й оборони [1, с. 45]. Його значення особливо зростає в умовах воєнного стану, коли держава змушена діяти в режимі підвищеної мобілізації ресурсів та оперативного реагування на загрози.

Особливістю військового права є його адаптивність до умов кризових ситуацій. Якщо у мирний час правове регулювання має стабільний характер, то в умовах війни воно набуває динамічного змісту, що дозволяє оперативно змінювати правові механізми відповідно до нових викликів. Це виявляється у розширенні повноважень органів державної влади, запровадженні спеціальних режимів управління та зміні порядку реалізації прав і свобод громадян.

Взаємозв'язок військового права та державного управління є системоутворюючим елементом функціонування держави в умовах воєнного стану. Саме через правові норми визначається структура управління, розподіл повноважень між органами влади та порядок їх взаємодії. У цей період відбувається певна трансформація класичної моделі поділу влади: посилюється роль виконавчої влади та військового командування, що зумовлено необхідністю оперативного прийняття рішень [2, с. 112].

Одним із ключових інструментів реалізації державного управління в умовах воєнного стану є інститут військових адміністрацій. Вони забезпечують виконання функцій держави на місцях, особливо в умовах, коли органи місцевого самоврядування не можуть повноцінно здійснювати свої повноваження. Військові адміністрації поєднують у собі як управлінські, так і безпекові функції, що робить їх важливим елементом системи публічної влади.

Історико-правовий аналіз дозволяє простежити еволюцію військового права та державного управління в Україні. У різні історичні періоди, зокрема під час визвольних змагань початку ХХ століття, вже спостерігалися спроби поєднання військової необхідності з правовими принципами державності. Однак відсутність чіткої нормативної бази та ефективної системи управління часто призводила до втрати державності. Цей історичний досвід є важливим для сучасної України,

оскільки він демонструє необхідність поєднання сильної централізованої влади з демократичними механізмами контролю [3, с. 78].

У сучасних умовах воєнного стану в Україні відбувається закономірна централізація влади. Президент України відіграє провідну роль у формуванні державної політики у сфері безпеки й оборони, натомість парламент забезпечує легітимність відповідних рішень і здійснює контроль за їх реалізацією. Кабінет Міністрів України відповідає за практичне впровадження заходів воєнного стану, включаючи мобілізацію, економічне регулювання та забезпечення функціонування критичної інфраструктури.

Водночас посилення централізації влади потребує ефективних механізмів стримувань і противаг. Інакше існує ризик зловживання владою та порушення прав людини. У цьому контексті важливим є забезпечення парламентського та судового контролю, а також діяльність незалежних інституцій, таких як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду свідчить, що ефективність правового режиму воєнного стану значною мірою залежить від рівня правової культури та розвитку інституцій демократії. У країнах Європейського Союзу навіть у кризових умовах зберігається високий рівень правового захисту громадян, а обмеження прав мають чітко визначений тимчасовий і пропорційний характер [4, с. 134]. Це дозволяє уникнути надмірного втручання держави у приватне життя громадян та зберегти довіру суспільства до влади.

Україна поступово інтегрує ці підходи у свою правову систему. Законодавство про воєнний стан передбачає можливість тимчасового обмеження окремих прав і свобод, однак такі обмеження повинні відповідати принципам необхідності та пропорційності. Важливим є також забезпечення можливості судового захисту прав громадян навіть в умовах воєнного стану.

Проблематика забезпечення прав людини в умовах війни є однією з найбільш складних і дискусійних. З одного боку, держава повинна забезпечити свою обороноздатність, що іноді потребує жорстких обмежувальних заходів. З іншого боку, вона зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав людини. Саме тому важливим є створення ефективних механізмів компенсації шкоди, завданої громадянам унаслідок дії воєнного стану, а також забезпечення прозорості діяльності органів влади [5, с. 59].

Окремої уваги заслуговує питання ефективності управлінських рішень у період воєнного стану. Практика показує, що успішність державної політики у сфері оборони залежить не лише від правового

регулювання, а й від рівня координації між різними органами влади. Важливим є також налагодження взаємодії між військовими та цивільними структурами, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем безпеки.

Значну роль відіграють сучасні управлінські підходи, зокрема стратегічне планування, кризове управління та цифровізація державних процесів. Використання сучасних технологій дозволяє підвищити ефективність управління, забезпечити оперативність прийняття рішень та покращити комунікацію між органами влади. Таким чином, військове право та державне управління в умовах воєнного стану становлять єдину взаємопов'язану систему, яка забезпечує функціонування держави в кризових умовах. Їх ефективність залежить від якості нормативно-правової бази, рівня інституційного розвитку та здатності держави адаптуватися до нових викликів.

Отже, сучасний розвиток військового права в Україні свідчить про його поступову еволюцію у напрямі європейських стандартів. Водночас існує потреба у подальшому вдосконаленні законодавства, зокрема щодо визначення чітких меж повноважень органів влади, посилення контролю за їх діяльністю та забезпечення ефективного захисту прав громадян. Лише за таких умов можливо досягти балансу між потребами національної безпеки та демократичними цінностями, що є основою стабільного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Шопіна І. М. Предмет права національної безпеки та військового права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 223–227. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255175/252272>
2. Ковальчук Т. В. Державне управління в умовах воєнного стану в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 4. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/issue/view/214>
3. Бойко О. Д. Історія України : підручник. Київ : Академія, 2022. URL: <https://hovufks.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/%D0%9E.%D0%94.-%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE-%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf>
4. Галай А. О. Правовий режим воєнного стану: порівняльно-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 120–124. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/30.pdf
5. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник. Львів : Світ, 2022. URL: https://lvivpravo.at.ua/_ld/3/312.-2007--2.pdf